

تراز پرداختها

نه ماهه نخست ۱۴۰۰

مریم خزاعی
معاونت بررسی‌های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
اسفند ۱۴۰۰

چکیده

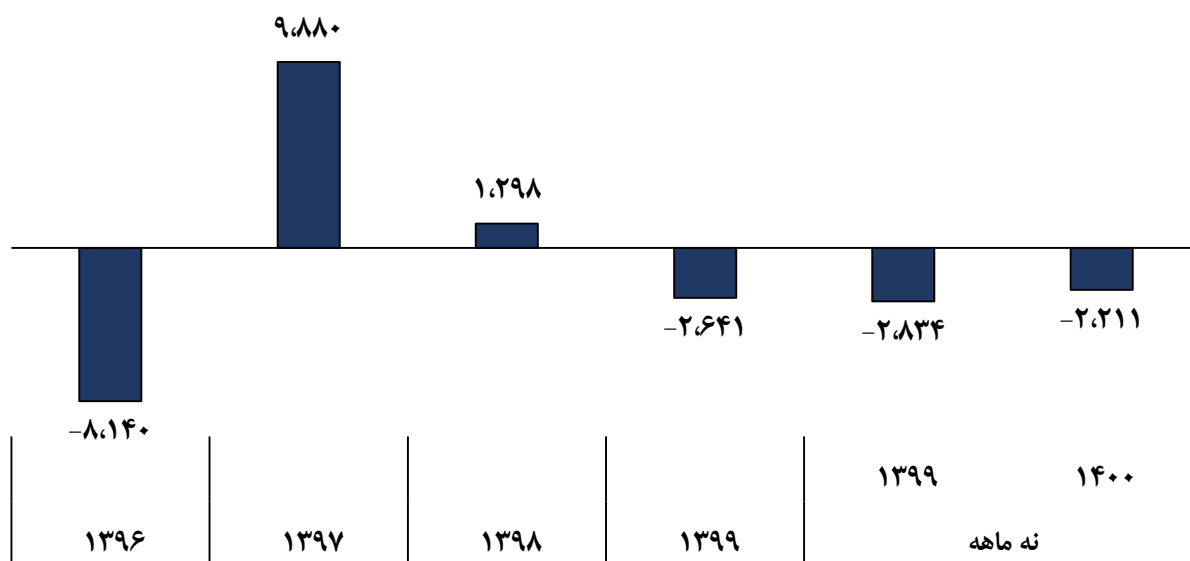
طی نه ماهه نخست ۱۴۰۰، اقتصاد کشور شاهد بهبود حدود ۶۲۲ میلیون دلاری موازنه کل تراز پرداخت‌ها ناشی از افزایش حدود ۸.۹ میلیارد دلاری حساب جاری در مقایسه با مدت مشابه سال قبل (افزایش ۱۳.۳ میلیارد دلاری صادرات نفتی و رشد حدود ۸.۵ میلیارد دلاری صادرات غیرنفتی) و همچنین بهبود نسبت پوشش واردات توسط صادرات غیرنفتی کشور به حدود ۶۴ درصد و در مقابل تضعیف مجدد ۴.۹ میلیارد دلاری خالص حساب سرمایه و افت ۱.۷ میلیارد دلاری حساب خدمات بود. در نه ماهه سال ۱۴۰۰ سهم صادرات نفتی از کل صادرات کالایی افزایش یافت و به حدود ۵۰ درصد رسید.

در بخش حساب کالایی، تراز کالای نفتی کشور طی مدت مورد بررسی نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۹، حدود ۱.۹ برابر بهبود یافت و در مقابل کسری تراز کالای غیرنفتی حدود ۲.۸ میلیارد دلار تضعیف شد.

موازنه کل پرداخت‌ها

بر اساس تعاریف صندوق بین‌المللی پول، تراز پرداخت‌ها یک خلاصه گزارش آماری است که مبادلات خارجی یک کشور را در یک دوره زمانی، مشخص می‌کند و شامل حساب کالا و خدمات، حساب درآمد، حساب سرمایه و حساب مالی یا نقل و انتقالات جاری می‌شود. در گزارش تراز پرداخت‌های بانک مرکزی، تراز پرداخت‌ها برآیند خالص حساب جاری، حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم‌افتادگی است. موازنه تراز پرداخت‌های کشور در نه ماهه نخست ۱۴۰۰ معادل منفی ۲.۲ میلیارد دلار اعلام شده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل با بهبود ۶۲۲ میلیون دلاری همراه است (نمودار ۱). تنها عامل مهم اثرگذار بر کاهش کسری تراز پرداخت‌ها طی مدت مورد بررسی، بهبود حساب کالایی کشور ناشی از افزایش توام صادرات نفتی و غیرنفتی است.

نمودار ۱- موازنه کل پرداخت‌ها - میلیون دلار

مطابق جدول ۱، حساب کالایی که در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ حدود منفی ۷۰۴ میلیون دلار بوده، در نه ماهه سال ۱۴۰۰ با جهش قابل توجهی به حدود ۸.۲ میلیارد دلار رسیده است. رشد ۹۱ درصدی صادرات نفتی و افزایش حدود ۴۳ درصدی صادرات غیرنفتی در نه ماهه سال ۱۴۰۰ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، از عوامل اصلی بهبود قابل توجه حساب کالایی کشور در این مدت هستند. طی مدت مورد بررسی، حساب خدمات و خالص حساب سرمایه، اثر کاهنده و تضعیف‌کننده بر موازنه کل پرداخت‌های کشور داشته‌اند.

جدول ۱- اجزای تشکیل دهنده تراز پرداخت‌ها-میلیون دلار

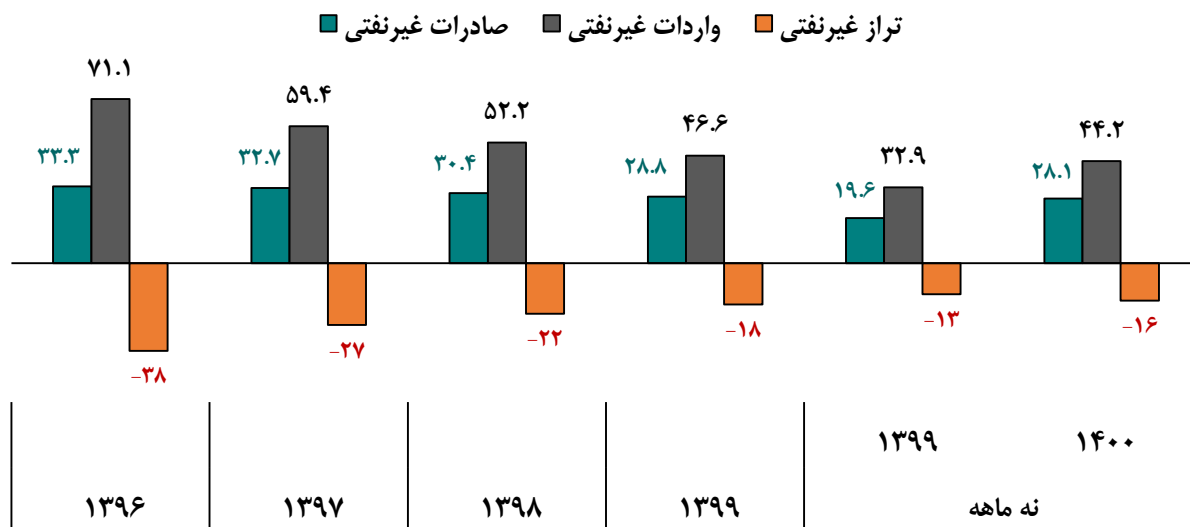
شرح	نه ماهه ۱۳۹۹	نه ماهه ۱۴۰۰	درصد تغییرات
حساب جاری	-۷۰۴	۸۲۰۸	۱۲۶۵
حساب کالا	۱۲۷۵	۱۱۸۰۱	۸۲۶
صادرات کالا (فوب)	۳۴۲۱۱	۵۶۰۰۹	۶۳.۷
صادرات کالای نفتی	۱۴۶۱۴	۲۷۹۴۲	۹۱.۲
صادرات کالای غیرنفتی	۱۹۵۹۷	۲۸۰۶۷	۴۳.۲
واردات کالا (فوب)	۴۴۲۰۷	۳۲۹۳۷	۳۴.۲
گاز و فرآورده‌های نفتی	۰.۲	۰.۱	۱۳۵.۹
سایر کالاها	۴۴۲۰۷	۳۲۹۳۷	۳۴.۲
حساب خدمات	-۲۰۸۹	-۳۷۵۲	-۷۹.۶
حساب درآمد	-۳۷۹	-۳۱۶	۱۶.۸
حساب انتقالات جاری	۴۸۹	۴۷۴	-۳.۰
خالص حساب سرمایه	-۵۱۵۹	-۱۰۱۳۴	-۹۶.۵
اشتباهات و از قلم افتادگی	۳۰۲۹	-۲۸۵	-۱۰۹.۴
موازنه کل	-۲۸۳۴	-۲۲۱۱	۲۲.۰

منبع داده‌ها: بانک مرکزی و محاسبات کارشناسی

حساب کالا؛ غیرنفتی

تراز کالای غیرنفتی کشور در پایان فصل پاییز ۱۴۰۰ برابر با منفی ۱۶ میلیارد دلار است که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، حدود ۲۱ درصد تضعیف شده است (نمودار ۲). در مدت مورد بررسی، واردات کالایی ۳۴ درصد و صادرات کالای غیرنفتی هم حدود ۴۳ درصد افزایش داشته که به دلیل بالاتر بودن رقم واردات، اثرکاهندگی رشد واردات بیشتر بوده و با مشارکت منفی ۸۴ واحد درصدی در برابر مشارکت حدود ۶۳ واحد درصدی افزایش صادرات غیرنفتی، در نهایت موجب تضعیف حدود ۲۱ درصدی تراز غیرنفتی شده است.

نمودار ۲ - تراز کالایی غیرنفتی - میلیارد دلار

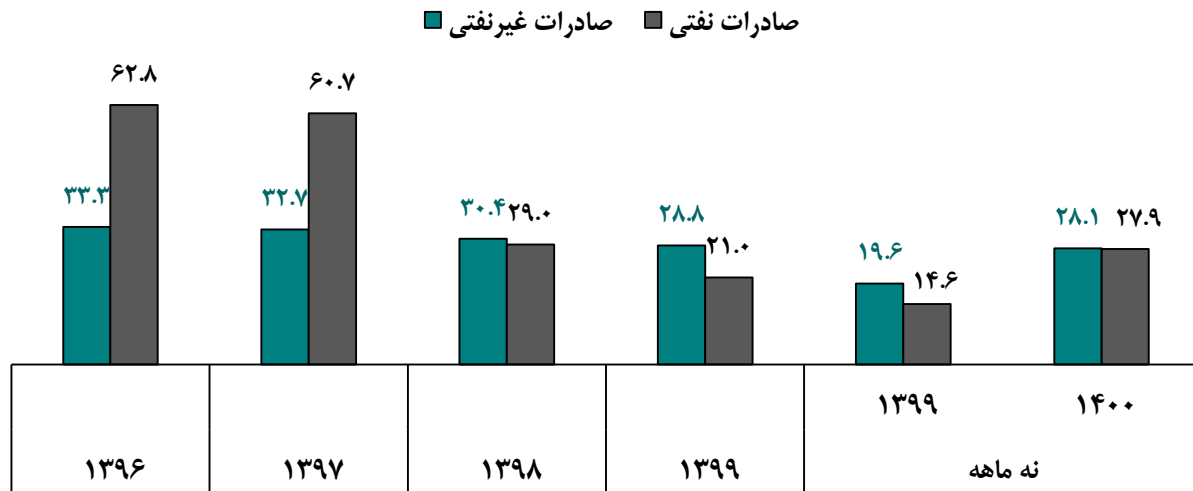
حساب کالا؛ نفتی

تراز نفتی ایران به دلیل واردات ناچیز کالای نفتی و در مقابل صادرات بالای نفتی، همواره مثبت است. صادرات نفتی ایران در نه ماهه سال ۱۴۰۰ با افزایش قابل توجه ۹۱ درصدی همراه شد و از ۱۴۶ میلیارد دلار در نه ماهه سال قبل به ۲۷۰.۹ میلیارد دلار در نه ماهه ۱۴۰۰ رسید (نمودار ۳). رشد صادرات نفتی و در مقابل واردات اندک این گروه کالایی در مدت مورد بررسی، موجب افزایش حدود ۱.۹ برابری تراز نفتی کشور در این مدت شده است.

میانگین سهم صادرات نفتی از کل صادرات کالایی کشور طی دو سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ حدود ۶۵ درصد بود که به دلیل تحریم و تحولات در بازار جهانی نفت، در سال ۱۳۹۸ به ۴۹ درصد و در سال ۱۳۹۹ هم به ۴۲ درصد کاهش یافت. سهم مزبور در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ حدود ۴۲.۷ درصد بود که در نه ماهه سال جاری به ۴۹.۹ درصد رسید و نشان‌دهنده سهم برابر صادرات نفتی و غیرنفتی از کل صادرات کالایی کشور است.

شایان ذکر است در آمارهای بانک مرکزی منظور از صادرات نفتی، مجموع ارزش نفت خام، فرآورده نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی (تعرفه‌های ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، ملی گاز ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین (گمرکی و غیر گمرکی) است.

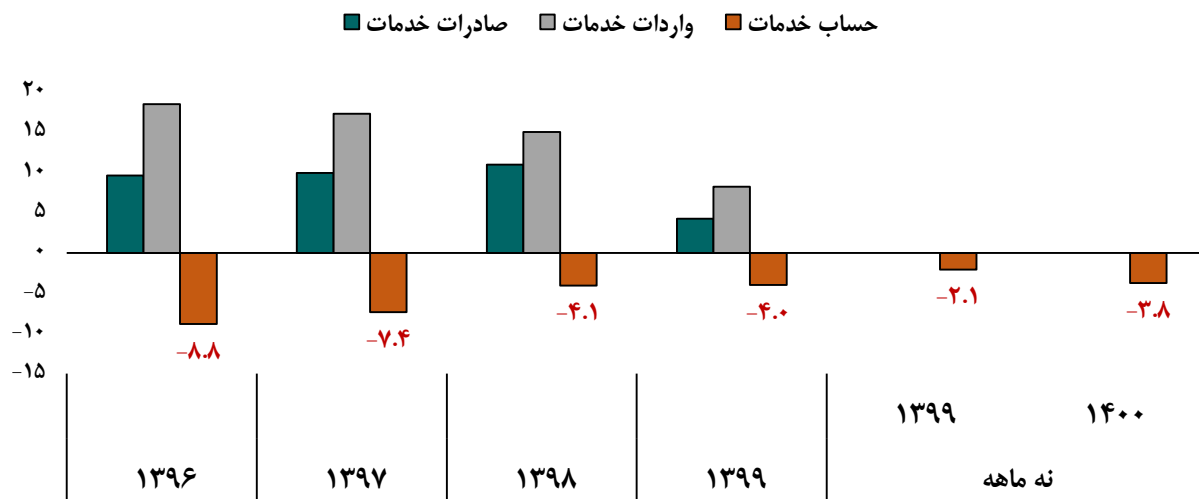
نمودار ۳- تراز کالایی نفتی - میلیارد دلار

حساب خدمات

طی ده سال اخیر، تراز حساب خدمات همواره منفی و با کسری مواجه بوده است. مطابق نمودار ۴، کسری حساب خدمات در نه ماهه ۱۴۰۰، مجدداً تضعیف شده و به حدود منفی ۳.۸ میلیارد دلار رسیده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل افت حدود ۸۰ درصدی داشته است. رشد بالاتر واردات خدمات در مقابل رشد کمتر صادرات، عامل تضعیف مجدد تراز خدمات است.

نمودار ۴- تراز خدمات - میلیارد دلار

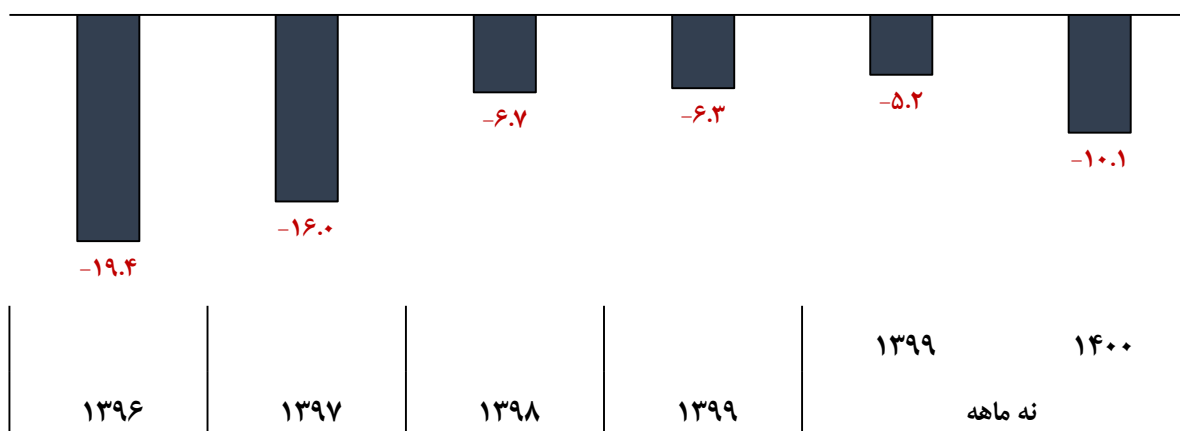

حساب سرمایه

در گزارشات بانک مرکزی، معمولاً دو حساب سرمایه و مالی توأم ارائه می‌شوند که حساب سرمایه تراز پرداخت‌ها عمدتاً شامل انتقالات سرمایه‌ای (بخشش بدهی‌ها یا انتقالات مهاجران) و حساب مالی شامل مبادلات انجام شده در سرفصل‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه‌گذاری در سبد مالی، سایر سرمایه‌گذاری‌ها و تغییرات دارایی‌های ذخیره است.

طبق آمارهای اخیر بانک مرکزی، خالص حساب سرمایه در نه ماهه سال جاری تضعیف شده و از حدود منفی ۵.۲ میلیارد دلار در نه ماهه ۱۳۹۹ به حدود منفی ۱۰ میلیارد دلار در نه ماهه ۱۴۰۰ رسیده است (نمودار ۵). با توجه به عدم مشخص بودن اجزای حساب سرمایه کشور، بخشی از تضعیف این حساب را می‌توان به خروج سرمایه از کشور و عدم جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نسبت داد. ضمناً همان‌طور که قبلاً اشاره شد، حساب سرمایه نقش کاهنده و مشارکت منفی در موازنه کل تراز پرداخت‌های کشور در نه ماهه سال ۱۴۰۰ داشته است.

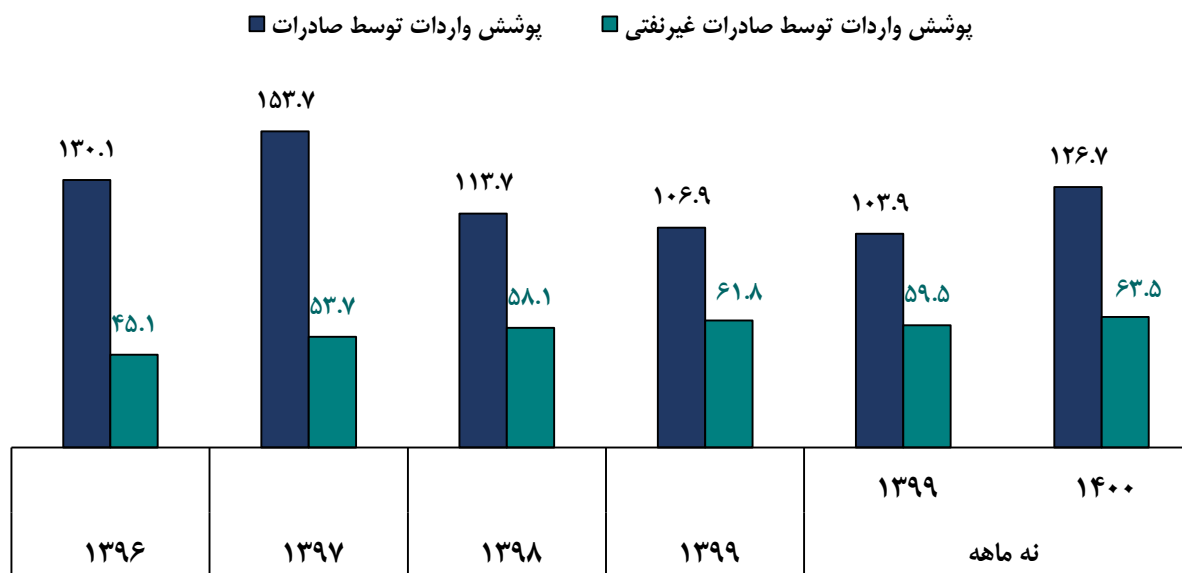
نمودار ۵- حساب سرمایه، میلیون دلار

پوشش واردات

یکی از شاخص‌های ارزیابی وضعیت تجارت یک کشور، نسبت پوشش واردات توسط صادرات است. این نسبت نشان می‌دهد که تا چه میزان درآمدهای صادراتی برای تامین نیازهای ارزی واردات کفایت می‌کند. چنانچه نسبت مزبور برای کل صادرات کالایی محاسبه شود، برای نه ماهه ۱۴۰۰ مشخص می‌شود که مجموع صادرات کالایی (نفتی و غیرنفتی) با مازاد حدود ۲۷ درصدی، کل نیاز ارزی واردات کالایی کشور را در این بازه زمانی تامین کرده است.

نمودار ۶- نسبت پوشش واردات کالایی - درصد

این در حالی است که اگر صرفاً درآمدهای صادرات غیرنفتی را در نظر بگیریم، نسبت مزبور حدود ۶۴ درصد می‌شود (نمودار ۶) که اگرچه نشان‌دهنده عدم کفایت درآمدهای غیرنفتی کشور برای تامین نیاز ارزی واردات کالایی و لزوم استفاده از منابع نفتی است، ولی اتفاق خوشایندی برای اقتصاد کشور محسوب می‌شود زیرا بالاترین رقم طی مدت مشابه از سال ۱۳۹۰ تاکنون بوده و به نوعی حاکی از افزایش توان درآمدهای صادرات غیرنفتی برای پوشش نیاز واردات کالایی کشور است.

هر دو نسبت پوشش واردات توسط کل صادرات و پوشش واردات توسط صادرات غیرنفتی در نه ماهه ۱۴۰۰ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل بهبود یافته که ناشی از بهبود قابل توجه عملکرد صادرات نفتی و همچنین رشد صادرات غیرنفتی کشور در این مدت است.